

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

Дипломна РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

**Управлінні фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в
умовах бюджетної децентралізації**

Виконавець

студент фінансово-економічного
факультету
Ковальчук Олексій Олегович
Підпис _____

Науковий керівник

к.е.н., доцент
Васютинська Людмила
Анатоліївна
Підпис _____

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра
Ковальчука Олексія Олеговича

(прізвище, ім'я, по батькові)

Управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в
умовах бюджетної децентралізації

(назва випускної роботи)

Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2017 рік

Дипломна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглядаються теоретичні засади управління місцевими фінансовими ресурсами. Шляхом застосування статистичних методів обґрунтовано фактори впливу розвитку місцевого самоврядування України в розрізі аналізу доходів та видатків. Надано пропозиції щодо вдосконалення системи управління місцевими фінансовими ресурсами.

Ключові слова: місцеве самоврядування; фінансові ресурси; бюджетна децентралізація.

ABSTRACT

the final work for obtaining educational qualification of master

Kovalchuk O. O.

The local government's management of financial resources in terms of budget's
decentralization

Odessa national economic University

Odessa, 2017

Thesis consists of three sections.

In the thesis theoretical bases of management of local financial resources were studied. Statistical methods were applied to determine the factors that are influencing on the development of the local government in Ukraine in view of analysis of budget revenues and expenses. Proposals for improving the system of management of local financial resources were given.

Key words: local government; financial resources; budget's decentralization

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	6
1.1. Історія розвитку місцевого самоврядування.	6
1.2. Сутність і фінансова основа місцевого самоврядування.....	17
1.3. Організаційні засади бюджетного процесу органів місцевого самоврядування.....	24
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	34
2.1. Тенденції формування доходів місцевих бюджетів.....	34
2.2. Моніторинг виконання видаткової частини місцевих бюджетів.....	48
2.3. Діагностика стану формування і використання фінансових ресурсів бюджетів органів місцевого самоврядування на прикладі м. Біляївки та с. Майори.....	60
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	79
3.1. Адаптація зарубіжного досвіду реформування системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування до українських реалій.....	79
3.2. Комплексне оцінювання фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування у контексті розвитку бюджетної децентралізації.....	90
ВИСНОВКИ	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Місцеві бюджети відіграють ключову роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку. Проте основне питання, що постає перед органами місцевого самоврядування – це формування стійкої фінансової бази для забезпечення, покладних на них функцій щодо задоволення потреб суспільства благами. Вирішення зазначеного питання можливо лише за умов утворення ефективної системи управління фінансовими ресурсами.

Сучасний механізм бюджетного регулювання передбачає активізацію діяльності органів місцевого самоврядування щодо оптимізації перерозподілу обмежених бюджетних ресурсів між територіями та галузями економіки; забезпечення населення бюджетними послугами у достатній кількості та належній якості; сприяння економічному розвитку територій та вирішення соціальних задач.

Зазначене актуалізує потребу концентрації зусиль на вирішенні існуючих проблем, які пов'язані із впровадженням бюджетної децентралізації в систему управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

Теоретичним і практичним питанням управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування присвячено роботи таких вітчизняних вчених, як О.Д.Василик, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасечник, В.І. Кравченко, І.Х.Озеров, С.І.Юрій, В.М. Федосов, В.Б. Петренко, О.П. Кириленко, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко, С. Буковинський, С. Слухай, О. П. Кириленко, І. О. Луніна, В. М. Опарін, К. В. Павлюк та зарубіжних вчених, з урахуванням особливостей їх країн.

Не заперечуючи значні досягнення в окресленій проблематиці, варто зазначити, що ряд проблем залишаються не вирішеними. Потребує подальших досліджень проблематика щодо: запровадження інструментарію бюджетної централізації в систему управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування; діагностики фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування; оцінювання самодостатності місцевих бюджетів.

Важливість поставлених проблем та недостатність їх вивчення визначили вибір теми дипломної роботи, зумовили її актуальність, теоретичну та практичну цінність.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування, а також розробка шляхів вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації.

Для досягнення визначеної мети поставлені такі завдання:

- розглянути історичні аспекти розвитку місцевого самоврядування;
- розкрити сутність і фінансову основу місцевого самоврядування;
- дослідити організаційні засади бюджетного процесу органів місцевого самоврядування;
- проаналізувати тенденцію формування доходів місцевих бюджетів;
- здійснити моніторинг виконання видаткової частини місцевих бюджетів;
- зробити діагностику стану формування та використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування на прикладі м.Біляївки та с. Майори;
- вивчити зарубіжний досвід реформування системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування з метою його адаптації в українську практику;
- здійснити комплексне оцінювання фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування в контексті розвитку бюджетної децентралізації.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в Україні.

Предмет дослідження – сукупність економічних відносин щодо управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

У процесі дослідження застосовувалися методи системного і комплексного дослідження: метод аналізу і синтезу (для конкретизації складових частин наповнення бюджетів шляхом розмежування його на складові частини); метод середніх та відносних величин (для вивчення впливу кількісних та якісних показників на результати виконання запланованих показників дохідної бази бюджету органів місцевого самоврядування); графічний метод (для наочного

відображення результатів дослідження); методи факторного аналізу (при виявленні й вимірюванні впливу факторів на результативність управління фінансовими ресурсами); метод порівнянь (для зіставлення фактичних даних звітного та попередніх років).

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані та звіти органів Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, фінансового управління Біляївської районної державної адміністрації, фінансового управління Біляївської об'єднаної територіальної громади, Державної казначейської служби України, Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру України, законодавчі та нормативно-правові акти з питань управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, дисертаційні та монографічні дослідження за темою дипломної роботи, періодична економічна література та інтернет ресурси.

Висновки, узагальнення та рекомендації, які надані у дослідженні, можуть бути використані при розробці стратегій та планів управління окремими адміністративно-територіальними одиницями з метою удосконалення процесу управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного змісту роботи складає 107 сторінок, містить 31 рисунок та 9 таблиць. Список використаних джерел складається зі 105 найменувань на 10 сторінках.

ВИСНОВКИ

Результатом дипломної роботи є теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в обґрунтуванні теоретико-організаційних основ управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування, дослідженні проблематики та практики формування і управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування, а також визначенні шляхів вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування. Це дозволило сформулювати низку висновків теоретичного та науково-практичного характеру, які відображають вирішення завдань дипломної роботи відповідно до поставленої мети:

1. На основі дослідження ретроспективи становлення, розвитку і теоретико-методологічних наукових напрацювань встановлено, що на сучасному етапі формування ринкової економіки ключовими аспектами виявлення ролі управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування є фінансове забезпечення прискореного соціально-економічного розвитку територій, піднесення добробуту громадян та подолання регіональних економічних диспропорцій шляхом ефективного використання обмежених фінансових ресурсів.

2. Узагальнення різних підходів щодо визначення економічної сутності місцевого самоврядування дало змогу відзначити, що автори трактують його як діяльність місцевих виборних органів щодо покращення добробуту населення на певній території без втручання з боку держави, акцентують увагу на його основах, виділяють його фінансові ресурси, як основу функціонування останнього. Запропоновано уточнити поняття «місцеве самоврядування», виходячи з його призначення. Таким чином під місцевим самоврядуванням слід розуміти процес реалізації локальною громадою власних інтересів, що здійснюється в умовах існування держави, основою якого є наявність власних спільних інтересів, незалежних від центру, для реалізації яких створені самоврядні інститути.

3. Однією із важливих умов функціонування місцевого бюджету, як основи фінансових ресурсів територіальних громад є бюджетний процес. Розкриття основних засад бюджетного процесу органів місцевого самоврядування, надало

можливість з'ясувати, що вся діяльність, яка базується на владних повноваженнях тих чи інших органів, має бути підпорядкована суворим процедурним формам, що забезпечують законність, доцільність та обґрунтованість цієї діяльності. Тому чіткий порядок, ретельно продуманий і розроблений у всіх своїх складових потрібен не лише для організації та узгодження роботи всієї системи державних органів влади і органів місцевого самоврядування в процесі формування та виконання бюджету, а й для правильного розв'язання численних питань.

4. Дослідження тенденцій формування доходів місцевих бюджетів України свідчить про другорядну, допоміжну роль місцевих податків і зборів, істотну залежність дохідної частини місцевих бюджетів від рішень центральних органів влади, недостатню самостійність місцевої влади, що, з урахуванням досвіду розвинених країн, зумовлює доцільність підвищення частки власних доходів місцевих бюджетів. З'ясовано, що чинний розподіл між наповненням кошків доходів не стимулює місцеві органи влади укріплювати фінансову базу місцевого самоврядування.

5. Дослідження видаткової частини місцевих бюджетів дозволило встановити, що існує невідповідність видаткових повноважень місцевих бюджетів рівню їх дохідної спроможності. Проблема видатків поточного фінансування виливається у негнучкість видаткового фонду, оскільки спричинена великим обсягом захищених статей, що, у свою чергу, зумовлює сповільнення регіональних соціально-економічних перетворень та занепад місцевого господарства.

6. Здійснення діагностики стану формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування на прикладі м.Біляївки та с. Майори дало змогу порівняти бюджетні показники до та після процесу об'єднання Біляївської об'єднаної територіальної громади та зробити висновки, що об'єднання відіграло значну роль в розвитку міста та села, покращило його фінансово-економічний стан.

7. На основі дослідження особливостей реформування системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах

запропоновано впровадження наступних змін у практику формування та використання фінансовими ресурсами громад :

- зміщення акценту з оподаткування доходів на оподаткування майна;
- зростання неподаткових надходжень, що пов'язані з діяльністю муніципальної влади;
- розширення практики застосування муніципальних запозичень; наповнення бюджету розвитку реальними податковими надходженнями та розширення напрямів спрямування коштів даного бюджету (на розвиток соціальної інфраструктури та фінансування різноманітних інвестиційних програм);
- застосування різних форм державно-приватного партнерства, впровадження якого дозволить підвищити фінансування бюджетних послуг.

8. Однією з основних проблем управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування є оцінювання фінансової стійкості в контексті розвитку бюджетної децентралізації. Для вирішення поставленого питання запропоновано здійснення комплексного аналізу на основі показників збалансованості, фінансової самостійності та ефективності місцевого бюджету. Проведений аналіз показав, що бюджет Біляївської об'єднаної територіальної громади достатньо стійкий, а бюджетна децентралізація позитивно вплинула на інтегральний показник фінансової стійкості.

Проведене дослідження дозволило висунути низку пропозицій щодо удосконалення системи управління фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Зокрема, пропонується:

- створити належні матеріальні, фінансові та організаційні умови для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних (самоврядних) і делегованих повноважень;
- підвищити зацікавленість органів місцевого самоврядування у нарощуванні обсягів доходів місцевих бюджетів шляхом розширення повноважень щодо здійснення місцевими органами влади запозичень, їхніх обсягів і форм з метою фінансування місцевих бюджетів;

- здійснити розмежування повноважень в системі органів місцевого самоврядування та в системі органів виконавчої влади на місцях на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності;
- запровадити метод MCDA для формування бюджету розвитку органів місцевої влади та місцевого самоврядування;
- створити підрозділи внутрішнього аудиту при територіальних громадах для проведення контролю за належним використанням коштів;
- запровадити максимальний рівень прозорості використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування;
- забезпечити навчання відповідальних осіб (бухгалтерів, фінансистів, голів та секретарів тендерних комітетів) у системі державних закупівель Prozorro;
- посилити інвестиційну складову місцевих бюджетів шляхом диверсифікації форм залучення зовнішніх ресурсів інвестиційного характеру;
- оптимізувати кількість інвестиційних програм шляхом приведення останніх у відповідність до наявних ресурсів місцевих бюджетів;
- створити умови для залучення інвестиційних ресурсів на умовах державно-приватного партнерства та співпраці з міжнародними фінансовими установами.
- встановити механізми державного контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню бюджетних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нечай Ф. М. Рим и италики / Ф. М. Нечай. F M. : Рипол Классик, 2013. 202 с.
2. C.L.E.A.R. TOOL: final version Strasbourg, 28 November 2008 [Electronic resource] // Directorate General of Democracy and Political Affairs Directorate of Mode of access : <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command>
3. Brody L. R. Encyclopedia of the ancient Greek world / David Sacks, Oswyn Murray, Lisa R. Brody. — Infobase Publishing, 2005. — 412 p.
4. Заливалова Л. Н. Город и государство в эпоху перехода от античности к феодализму в освящении русской историографии конца XIX – начала XX ст. / Л. Н. Заливалова // Город и государство в древних обществах. Л. : Изд-во Ленинград. унта, 1982. 336 с.
5. Гулак Л. С. Теоретичні засади становлення місцевого самоврядування / Лариса Гулак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : Серія Юриспруденція. 2013. 6-2; Том 1. С. 101–104
6. Кистяковский А. Ф. К вопросу о Магдебургском праве / А. Ф. Кистяковский // Права, по которым судится малороссийский народ (1743 р.). — К., 1879. — С. 83–110.
7. Ковальський М. П. Привілеї («листи») на магдебурзьке право містам України в книгах Руської (Волинської) метрики XVI-XVII ст. // Актуальні проблеми розвитку міст та міського самоврядування (історія і сучасність): Тези міжнародної науково-практичної конференції.- С. 90.
8. Білоус А. О. Органи міського самоврядування на Київщині у XV — першій половині XVII ст. // Актуальні проблеми розвитку міст та міського самоврядування (історія і сучасність): Тези міжнародної науково-практичної конференції.-С. 19.
9. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : [монографія] / В. С. Куйбіда. К. : МАУП, 2004. 206-208 с.
10. Токвіль А. Про демократію в Америці / Алексіс де Токвіль ; [переклад з французької Г. Філіпчука та М. Москаленка ; передмова А. Жардена]. — К. : Видавничий дім «Всесвіт», 1999. — 590 с

11. Redcliffe-Maud, Lord (1974). *English Local Government Reformed*. Wood, Bruce. Oxford University Press.
12. Department for Business, Innovation and Skills (7 September 2010). "New Local Enterprise Partnerships criss-cross the country"
13. Сванидзе А. А. Генезис феодального города в раннесредневековой Европе: проблемы и типология / А. А. Сванидзе // Городская жизнь в средневековой Европе. М., 1987. С. 7–114.
14. Васильчиков А. И. О самоуправлении. Сравнительный обзор русских и иностранных земских и общественных, учреждений / А. И. Васильчиков. Г [3-е изд.]. СПб. 1872. 12, 460 с
15. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика: [Монографія] / Неліпа Д. В. К. : Центр учбової літератури, 2011. 312 с.
16. Бечко П. К., Ролінський О. В. Місцеві фінанси: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 192 с.
17. Місцеві фінанси: Підручник / За заг. ред. О. П. Кириленко. — К.: Знання, 2006. — 677 с.
18. Владимиров К. М., Чуйко Н. Г., Рогальський О. Ф. Місцеві фінанси: Навч. посібник. — Херсон: Олди-плюс, 2006. — 352 с.
19. Місцеві фінанси: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова. — К.: КНЕУ, 2002. — 184 с.
20. Заблоцький В. В. Компаративний аналіз історичного становлення системи місцевого самоврядування України // Держава та регіони. Серія : Державне управління / В. В. Заблоцький. 2013. С. 102–107
21. Дюги Л. Социальное право, индивидуальное право и преобразование государства / Леон Дюги. Бордо, 1909. 147 - 149 с
22. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми, перспективи / НАН України Ін-т. національних відносин і політології. К. : Інформ. Видання «Центр», 1997. 222 с.
23. Біленчук П. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право) / Біленчук П., Кравченко В., Підмогильний М. К. : Атіка, 2000. 304 с.

24. Волкова Н. В. Місцеве самоврядування як суб'єкт управління освітою / Н. В. Волкова // Матеріали Міжнар. наук-практ. інтернет-конференції «Актуальні проблеми та шляхи забезпечення соціально- економічного розвитку країни та регіонів», Дніпропетровськ, 28 березня 2014 р. Дніпропетровськ : ДДФА, 2014. С. 53–55
25. Лациба М. В. Місцева демократія в Україні: нові стандарти / М. В. Лациба, І. М. Лукеря, О. Л. Ващук-Огданська. К. : Агентство «Україна», 2013. 215с.
26. Лациба М. В. Як територіальна громада може впливати на вирішення питань місцевого значення / М. В. Лациба, В. В. Бондаренко. К. : УНЦПД, 2007. 108 с.
27. Лациба М. Місцева демократія – шлях до заможного суспільства / М. Лациба // Громадянське суспільство. 2015. С. 2–15.
28. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. – Львів: Літопис, 2002. – С. 136.
29. Гулак Л. С. Сучасні моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз / Л. С. Гулак // Порівняльно-аналітичне право. 2014. С. 14–16.
30. Гулак Л. С. Теоретичні засади становлення місцевого самоврядування / Лариса Гулак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : Серія Юриспруденція. 2013. Том 1. С. 101–104.
31. Євтушенко О. Н. Радянська модель організації місцевої влади в Україні / О. Н. Євтушенко // Наукові праці. Державне управління. 2011. Вип. 147. Том 159. Ф С. 37
32. Євтушенко О. Н. Державницька й громадівська концепції місцевого самоврядування в російській політичній думці другої половини XIX століття / О. Н. Євтушенко // Наукові праці. Політологія. 2012. Випуск 170. Том 182. Ф С. 106–110
33. Заблоцький В. В. Компаративний аналіз історичного становлення системи місцевого самоврядування України // Держава та регіони. Серія : Державне управління / В. В. Заблоцький. 2013 С. 102–107
34. Костенок І. Західні моделі місцевого самоврядування / Ігор Костенок // Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. Вип. 1 (16). С. 296-306.

35. Костенок І. Радянська модель самоврядування як чинник впливу на сучасні самоврядні практики на пострадянському просторі / Ігор Костенок // Держава та суспільство. 2012. Вип. 4. С. 168–171.
36. Наконечний В. В. Основні світові моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз / В. В. Наконечний // Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1 (44). С. 283–289.
37. Стешенко Т. В. Основні моделі організації місцевого самоврядування / Т. В. Стешенко, Ю. О. Луніна // Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2012. Вип. 23. С. 128–137
38. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / О. В. Батанов. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2001. 260 с.
39. Батанов О. Проблеми становлення і розвитку муніципального права: основні чинники та суспільно-політичні умови / О. Батанов // Часопис Київського університету права. 2014. С. 77–81
40. Енциклопедія державного управління : у 8 томах / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; [наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.]. К. : НАДУ, 2011.
41. Бабкіна О. В. Демократичні детермінанти трансформації українського суспільства / О. В. Бабкіна // Персонал. 2007. Вип. 2. С. 18–25.
42. Бабкіна О. В. Деякі теоретико-методологічні проблеми сучасного етапу політичної трансформації в Україні / О. В. Бабкіна // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2014. Вип. 3. С. 36–50
43. Колишко Р. А. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку / Р. А. Колишко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2003. Вип. 27. С. 198–204.
44. Костюк Т. С. Децентралізація влади: модель для України [Електронний ресурс] / Т. С. Костюк. - Режим доступу : <http://kds.org.ua/blog/kostyuk-ts-tvorcharobota-detsentralizatsiya-vladi-model-dlya-ukraini>

45. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні / І. О. Цурканова // Наукові праці. Політологія. 2012. Випуск 185. Том 197. С. 67–70.
46. Борденюк В. Діалектика співвідношення місцевого самоврядування та державного управління // Право України. – 2002. - № 12. – С. 120.
47. Дегтярьова І. О. Стратегії місцевого самоврядування: порівняльний аналіз // Актуальні проблеми державного управління. – Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр". – 2004. - № 2. – С. 145.
48. Батанов О. В., Волошин Ю. О., Маліков С. В. Статут територіальної громади: проблеми теорії і практики. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, Маріупольський гуманіт. ін-т, 2004. – С. 17-18.
49. Батанов О. В., Волошин Ю. О., Маліков С. В. Статут територіальної громади: проблеми теорії і практики. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, Маріупольський гуманіт. ін-т, 2004. – С. 15.
50. Евдокимов В. Б., Старцев Я. Ю. Местные органы власти зарубежных стран: правовые аспекты. – М.: Спарк, 2001. – С. 7.
51. Ярічевська Л. В. Місцеве самоврядування в умовах демократії (порівняльний аспект) // Місцеве самоврядування в умовах демократичної держави. Збірник наукових доповідей / За ред. Ю. П. Битяка. – Харків: Право, 2005. – С. 8.
52. Барабашев Г.В. Местное самоуправление – трудное дитя России // Сегодня. – 1992. – №1. – С.7
53. Місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи / За ред. В.М.Бесчастного. – Донецьк: Донецький юрид. ін-т при Донецькому національному ун-ті, 2005. – С.36-37.
54. Поддєрьогін А. М., Угляренко О. М. Сутність та джерела формування фінансових ресурсів підприємств // Академічний огляд. —2006. — № 1. — С. 53
55. Рендович П. М. Теоретико-ретроспективні підходи до поняття "фінансові ресурси" // Формування ринкових відносин в Україні. —.2007. — № 9 (76). — С. 38—42.

56. Стецюк А. П. Економічна суть фінансових ресурсів // Фінанси України. — 2007. — № 1. — С. 129—143.
57. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. — Вид. 2-ге, без змін. — К.: КНЕУ, 2006. — 240 с.
58. Фінанси: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. — 2-ге вид., перероб. і доп. / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. — К.: КНЕУ, 2003. — 387 с.
59. Тібо Ч. Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання./ Ч. Тібо – К.: Знання – 1961. – 101-103 с.
60. Оутс В. Фіскальний федералізм / В. Оутс. – Нью-Йорк, 1972.
61. Бюджетний кодекс України від 08.07. 2010р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
62. Бюджетна система України та Євросоюзу : [монографія] / [Булгакова С. О., Барановський О. І., Кучер Г. В. та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. - К. : КНТЕУ, 2010. - 396 с.
63. Дем'янишин В. Г . Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : [монографія] / Дем'янишин В. Г. - Тернопіль : ТНЕУ, 2008. - 496 с.
64. Звіт про виконання закону про Державний бюджет України за 2015 рік. Державна казначейська служба України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
65. Бюджетний моніторинг за 2015 рік. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/economics/indeks-otkryitosti-byudzheta-2015-mesto-ukrainyi-v-mirovom-reytinge.html>
66. Ламський М. Д. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення повноважень органів самоврядування // Бізнесінформ. – 2016. - №11. – С. 142-147.
67. Рябчук О.Г. Еволюція регулювання доходів населення шляхом їх оподаткування // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. - №6. – С.44-47.
68. Борейко В. Напрями посилення регулюючої функції податків з громадян // Економіка України. – 2009. - №1. – С. 50-57.

69. Мигович Т. М. Аналіз структури видатків місцевих бюджетів // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — Івано-Франківськ, 2011. — Вип. 7, т. 2. — С. 411–417.
70. Легкоступ І.І. Теоретичні та практичні аспекти видатків місцевих бюджетів України в сучасних умовах / І. І. Легкоступ // Економіка. Фінанси. Право. - 2010. - № 2. - С. 22-26.
71. Лободіна З. Фінансування видатків місцевих бюджетів: стан і проблеми здійснення // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2(31). – С. 123-130.
72. Мельник А. Ф. Муніципальний менеджмент / А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2014. –с. 321-324
73. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97->
74. Цугунян А.М. Основні напрямки вдосконалення системи видатків місцевих бюджетів // Економіка і управління. – 2013. - №2. – С. 89-95.
75. Законів України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року № 1508-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
76. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року № 157-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
77. Вісник асоціації міст України № 135 [Електронний ресурс] Режим доступу :<https://www.auc.org.ua/>
78. Фінансово-аналітичні матеріали Кабінету Міністрів України, Децентралізація .[Електронний ресурс] Режим доступу : http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Monitoriing_OTG.pdf
79. Рішенням Біляївської міської ради «Про бюджет Біляївської міської ради об'єднаної територіальної громади на 2016 рік» від 24.12.2015 року №29-4/VII .[Електронний ресурс] Режим доступу : <http://bilyaivka.od.ua/m-ska-rada/dokumentim-sko-radi/2016untitled/pojasnyvalna-zapiska-do-zv-tu-pro-vikon.html>

80. Коніщева Н., Герко Т. Напрями реформування фінансового забезпечення місцевого самоврядування // Науковий блог НаУ «Острозька Академія». Всеукраїнська науково-практична конференція "Соціально-інформаційні процеси в державному управлінні та місцевому самоврядуванні". – 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/>
81. Руденко В.В. Зарубіжний досвід фінансування місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://buktoloka.cv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=115%3A2011-01-12-10-15-12&catid=13%3Apublications&Itemid=16&lang=uk
82. Приймак Ю.З. Досвід фінансового забезпечення місцевих бюджетів зарубіжних країн та доцільність його застосування в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics/3_124153.doc.htm
83. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Наукове видання. Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ya_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyski_h_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni\(2\).pdf](http://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ya_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyski_h_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni(2).pdf)
84. Ruśkowski E., Salachna J. Finanse lokalne po akcesji, 2 wyd. – Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp., 2007. – S. 42.
85. Owsiak S. Finanse publiczne. Teoria i praktyka, wyd. 3. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005. – S. 134–136.
86. Blanc J. Finances locales compares. – Paris: L.G.D.J, 2002. – p. 66–67; Ruśkowski E., Salachna J. Finanse lokalne po akcesji, 2 wyd. – Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2007. – S. 41.
87. Конституція України № 2222-IV від 28.06.1996
88. Сич. О.С., Замасло О.Т. Зарубіжний досвід адміністрування місцевих податків і зборів. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1689>
89. Гвазава Н.Г. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини в зарубіжних країнах // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2012. - №3(39). – С. 108-112.

90. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. - №1. – С. 56-66.
91. Большенко С.Ф., Никифорова Н.І. Особливості формування місцевих бюджетів в Європейських країнах / С.Ф. Большенко, Н.І. Никифорова // Вісник національного технічного університету «ХП». – 2009. – Вип.6. – С.12-18.
92. Пігуль Н. Г. Європейський досвід формування доходів місцевих бюджетів / Н. Г. Пігуль, І. М. Боярко, О. В. Люта // Вісник Хмельницького національного університету. - 2012. - № 5. - С. 138-141.
93. Зайло І.І. Використання зарубіжного досвіду для вдосконалення функціонування системи місцевих бюджетів в Україні. Категорія: Сучасні тенденції державних фінансів. – 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=280>
94. Безбах Н.В. Використання зарубіжного досвіду в розвитку державно-приватного партнерства в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Bezbach.pdf>
95. Новікова О. Основні напрями реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01\(12\)/12nooovu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01(12)/12nooovu.pdf)
96. Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів : Наказ Міністерства фінансів України : від 24.01.2012 р. № 44 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 14. – Ст. 519
97. Поляк Г. Б. Территориальные финансы : [учеб. пособие] / Г.Б. Поляк. – М.: Вузовский учебник, 2006. – 479 с.
98. Клець Л. Є. Система кількісних показників фінансової автономії місцевих органів влади / Л. Клець // Вісник Донецького інституту економіки та господарського права. – 2009. – № 1. – С. 46–57
99. Снісаренко О. Б. Оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів / О. Б. Снісаренко, А. О. Гавриленко, О. В. Гребенікова // Економіка та управління

підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2010. – № 1 (9). – С. 18–27.

100. Камінська І. М. Діагностика фінансової стійкості регіонів України / І. М. Камінська // Збірник праць Луцького національного технічного університету: Економічні науки. – Луцьк: ЛНТУ, 2008.– С. 168–182.

101. Лисяк Л. В. Оцінка бюджетної стійкості: регіональний аспект / Л. В. Лисяк, М. К. Дяченко // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2011. – № 2. – С. 62–68.

102. Консультаційна підтримка реформи місцевих бюджетів, QCBS-2: остаточний звіт [Електронний ресурс] / Світовий банк; Booz, Allen, Hamilton, 2010. – 388 с. – Режим доступу: http://mmfm.gov.ua/ffle/lmk/316393/ffle/Fmal_report_QCBS-2_ukr.rar

103. Велентейчик Н.Ю., Костирко Л.А. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1601/16klasmb.pdf>

104. Музика-Стефанчук О. А. Фінансова незалежність, самостійність й автономія органів місцевого самоврядування / О. А. Музика-Стефанчук // Право та управління. – 2011. – № 1. – С. 297–304.

105. Корнєєв М. В. Удосконалення теоретико-методологічного забезпечення узагальнюючої оцінки рівня фінансової автономії / М. В. Корнєєв // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7 (97). – С. 229–236.